

ไข้เลือดออก (Dengue fever)

คือโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) โดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรคสู่คนผ่านการกัดของยุงลายที่เคยกัดคนที่ติดเชื้อไวรัสเดงกี ๑ ใน ๔ สายพันธุ์ (DENV-๑—DENV-๔) ที่ทำให้เป็นโรคไข้เลือดออก ผู้ที่เป็นไข้เลือดออกอาจไม่มีอาการใด ๆ ไปจนถึงมีไข้สูง ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ คลื่นไส้ อาเจียน มีจ้ำเลือดหรือจุดเลือดออกเล็ก ๆ ตามผิวหนัง ไข้เลือดออกรุนแรงอาจทำให้ระบบไหลเวียนโลหิตล้มเหลว ช็อก และเสียชีวิต ควรรีบพบแพทย์โดยเร็ว

ไข้เลือดออก สาเหตุเกิดจากอะไร?

ไข้เลือดออก (Dengue fever) มีสาเหตุเกิดจากการติดเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus: DENV) ๑ ใน ๔ สายพันธุ์ ได้แก่ DENV-๑, DENV-๒, DENV-๓ หรือ DENV-๔ ผ่านการกัดของยุงลายบ้าน หรือยุงไข้เหลืองเพศเมีย (Aedes aegypti) สัตว์พาหะนำโรคที่ชอบออกหากินในเวลากลางวัน เมื่อยุงลายพาหะกัดและดูดเลือดผู้ที่มีเชื้อไวรัสเดงกีในระยะที่มีไข้หรือในระยะไวรัสแพร่กระจายในกระแสเลือด ไวรัสเดงกีจะเข้าไปฝังตัวภายในเซลล์ผนังกระเพาะอาหารและต่อมน้ำลายของยุงลายพาหะ และจะเข้าสู่ระยะฟักตัวและเพิ่มจำนวนใน ๘ - ๑๒ วัน จากนั้นเมื่อยุงลายพาหะไปกัดผู้อื่น เชื้อไวรัสเดงกีจะแพร่กระจายเข้าสู่กระแสเลือดของผู้ที่ถูกกัดจนทำให้เกิดการติดเชื้อไวรัสที่ทำให้มีอาการของโรคไข้เลือดออกภายใน ๓ - ๑๕ วัน

ไข้เลือดออก มีอาการอย่างไร?

ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสเดงกี (DENV) ที่เป็นสาเหตุของโรคไข้เลือดออกครั้งแรกกว่าร้อยละ ๙๐ มักไม่มีอาการ หรือมีอาการไม่รุนแรงคล้ายไข้หวัดธรรมดา โดยเริ่มมีอาการใน ๔-๑๐ วันหลังจากที่โดนยุงลายพาหะกัดและผ่านพ้นระยะฟักตัวของไวรัสไปแล้ว ในกรณีที่เป็นผู้ติดเชื้อไวรัสเดงกีเป็นครั้งที่ ๒ และเป็นเชื้อไวรัสเดงกีต่างสายพันธุ์กับครั้งแรก อาการของไข้เลือดออกอาจพัฒนาไปสู่การเป็นโรคไข้เลือดออกรุนแรง (Dengue hemorrhagic fever) อาการไข้เลือดออกแบ่งออกได้เป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. **ระยะไข้สูง (Febrile phase)** เป็นระยะที่ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสเดงกีมีไข้สูงลอยแบบเฉียบพลัน ๓๙-๔๐ องศาเซลเซียส ติดต่อกัน ๒-๗ วัน โดยมีอาการคล้ายไข้หวัดแต่ไม่มีอาการไอและไม่มีน้ำมูก และมักไม่ตอบสนองต่อยาลดไข้ ระยะไข้สูงมีอาการดังต่อไปนี้

- ปวดศีรษะ หน้าแดง
- ปวดบ่าตา ปวดรอบกระบอกตา
- คลื่นไส้ อาเจียน
- ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ
- เบื่ออาหาร
- ปวดข้อ หรือปวดกระดูก
- มีจ้ำเลือด หรือผื่นแดงขึ้นที่บริเวณผิวหนังร่างกาย
- อาจมีอาการปวดท้อง (บริเวณชายโครงขวา) กดเจ็บบริเวณลิ้นปี่

๒. **ระยะวิกฤต (Critical phase)** เป็นระยะที่ ๒ ของโรคไข้เลือดออกหรือประมาณ ๓-๗ วันหลังระยะไข้สูง ซึ่งผู้ที่ติดเชื้อส่วนใหญ่จะไม่ได้เข้าสู่ระยะนี้ ระยะวิกฤตเป็นระยะที่ต้องเฝ้าระวังมากที่สุด เนื่องจากอาจเกิดภาวะช็อกจากไข้สูง หรือช็อกจากอาการเลือดออกที่อวัยวะภายในที่เกิดจากสารน้ำในหลอดเลือดรั่วไหลออกนอกหลอดเลือด เช่น น้ำเหลืองรั่วไหลไปยังช่องปอด ตับ หรือช่องท้อง ทำให้ความดันโลหิตต่ำ ชัก หมดสติ และหัวใจหยุดเต้นที่นำไปสู่การเสียชีวิตในที่สุด ระยะวิกฤตมีอาการดังต่อไปนี้

- ปวดท้องอย่างรุนแรง (บริเวณชายโครงขวา) ที่อาจมีสาเหตุจากภาวะตับโต (Hepatomegaly)
- คลื่นไส้ อาเจียนอย่างต่อเนื่อง เบื่ออาหาร
- ภาวะเลือดออกผิดปกติ
- เลือดออกตามไรฟัน [เลือดกำเดาไหล](#)
- ปัสสาวะหรืออุจจาระปนเลือด หรืออาเจียนเป็นเลือด
- มีจ้ำเลือด หรือจุดเลือดออกเล็ก ๆ ตามผิวหนัง
- หายใจลำบาก หายใจถี่เร็ว
- อาการกระสับกระส่าย กระวนกระวาย
- เหนื่อยล้า อ่อนเพลีย มีอาการซึม
- มือเท้าเย็น ตัวเย็น
- มีเหงื่อออกตามตัว
- ปัสสาวะน้อย
- ชีพจรเบาเร็ว
- ประจำเดือนมามาก หรือมานานผิดปกติ (ในเพศหญิง)
- ภาวะช็อกจากอาการขาดน้ำหรือเสียเลือด (Hypovolemic shock) ที่มักเกิดขึ้นใน ๓-๘ วันหลังจากที่มีไข้สูงลอย
- ไข้ลดลงอย่างรวดเร็ว (มักเกิดพร้อม ๆ กับภาวะช็อก)
- เลือดออกในทางเดินอาหาร (มักเกิดร่วมกับภาวะช็อก)
- ความดันโลหิตไม่สม่ำเสมอ วัดชีพจรไม่ได้ หรือความดันโลหิตลดต่ำในผู้ที่มีอาการรุนแรง
- ระบบไหลเวียนโลหิตล้มเหลว หรือภาวะช็อก (Dengue shock syndrome)
- อาจเสียชีวิต

๓. **ระยะฟื้นตัว (Recovery phase)** เป็นระยะสุดท้ายของการเป็นไข้เลือดออก ผู้ที่ผ่านพ้นระยะไข้สูงที่ไม่ได้เข้าสู่ระยะวิกฤต หรือผู้ที่ผ่านพ้นระยะวิกฤตมาแล้ว ๑ - ๒ วันจะเข้าสู่ระยะฟื้นตัว เป็นช่วงที่ร่างกายค่อย ๆ ฟื้นตัว อาการต่าง ๆ ของโรคไข้เลือดออกค่อย ๆ ดีขึ้นตามลำดับ เส้นเลือดกลับมาทำงานตามปกติ โดยหากสังเกตเห็นผื่นแดงสาก ๆ เป็นวงสีขาวขึ้นตามร่างกายแสดงว่ากำลังจะหายจากโรค เป็นระยะที่มีความปลอดภัย ระยะฟื้นตัวมีสัญญาณดังต่อไปนี้

- อาการทั่วไปดีขึ้นตามลำดับ
- ไข้ลดลง อุณหภูมิร่างกายเป็นปกติ
- ชีพจรเต้นแรงขึ้น ความดันโลหิตสูงขึ้น
- ปัสสาวะออกมากขึ้น
- ภาวะตับโตลดลงภายใน ๑-๒ สัปดาห์
- อยากรับประทานอาหารมากขึ้น
- มีผื่นสีแดงเล็ก ๆ สาก ๆ เป็นวงสีขาวขึ้นตามร่างกาย

การรักษาไข้เลือดออก มีวิธีการอย่างไร?

พื้นที่ที่ได้รับการยืนยันผลการตรวจ แพทย์จะให้การรักษาโรคไข้เลือดออกด้วยการช่วยให้ร่างกายของผู้ที่ติดเชื้อกลับเข้าสู่สภาวะปกติโดยเร็วที่สุด ผู้ที่มีอาการในระยะไข้สูงจนถึงระยะวิกฤตที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีสารน้ำรั่วไหลในร่างกาย แพทย์จะให้การดูแลอย่างใกล้ชิดในช่วง ๒๔-๔๘ ชั่วโมงเพื่อป้องกันภาวะช็อก และให้การรักษาด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

- **การให้สารน้ำทางหลอดเลือด (Fluids replacement)** หรือให้น้ำเกลือผ่านทางเส้นเลือดดำ ในผู้ที่มีการสูญเสียน้ำในร่างกายมาก อาเจียนหรือถ่ายอุจจาระอย่างต่อเนื่อง ความดันโลหิตต่ำหลังมีไข้สูง ไม่อยากอาหารหรือน้ำ แพทย์จะพิจารณาให้สารน้ำ หรือน้ำเกลือทางหลอดเลือด เพื่อชดเชยของเหลวในร่างกายที่สูญเสียไป
- **การให้ยาแก้ปวดลดไข้ (Strong pain relievers)** เช่น ยาพาราเซตามอน (Acetaminophen) หรือ ยาอะเซตามิโนเฟน (Acetaminophen) เพื่อช่วยลดไข้ บรรเทาปวดกล้ามเนื้อและข้อ
- **การให้ผงเกลือแร่โอ อาร์ เอส (ORS-Oral rehydration salt)** เพื่อชดเชยการสูญเสียน้ำในร่างกาย
- **การให้เลือด (Blood transfusion)** ในกรณีที่มีเลือดออกมากทั้งจากอวัยวะภายใน ประจำเดือน อาเจียน หรืออุจจาระ แพทย์อาจพิจารณาให้เลือดเพื่อป้องกันภาวะช็อกจากการสูญเสียเลือดในร่างกาย

ในการรักษา แพทย์มีความจำเป็นที่จะต้องทำการเจาะเลือดเป็นระยะเพื่อตรวจค่าเลือด ทั้งนี้เพื่อเฝ้าระวังภาวะเกล็ดเลือดต่ำ เม็ดเลือดขาวลดต่ำ เม็ดเลือดแดงเข้มข้น หรือความดันโลหิตต่ำ

ภาวะแทรกซ้อน ไข้เลือดออกเป็นอย่างไร?

- **ไข้เลือดออกรุนแรง (Dengue hemorrhagic fever)** ที่ทำให้เลือดออกที่อวัยวะภายใน ทำให้ อวัยวะภายในล้นเหลว ความดันโลหิตต่ำ ภาวะช็อก และอาจทำให้เสียชีวิตได้
- **การติดเชื้อไวรัสเดงกีจากแม่สู่ลูกผ่านการคลอดตามธรรมชาติ (Mother-to-child viral transmission during childbirth)** และคุณแม่ที่เป็นไข้เลือดออกระหว่างตั้งครรภ์ มีความเสี่ยงสูงที่จะคลอดก่อนกำหนด ทารกมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำ หรือเสี่ยงต่อการเสียชีวิตของทารกในครรภ์

ไข้เลือดออก เป็นซ้ำได้หรือไม่?

ตลอดชีวิต มนุษย์สามารถติดเชื้อไวรัสเดงกีทั้ง ๔ สายพันธุ์ซ้ำได้หลายครั้ง โดยหากเคยติดเชื้อสายพันธุ์ใดสายพันธุ์หนึ่งแล้ว ร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันต่อไวรัสสายพันธุ์นั้นไปตลอดชีวิตแต่จะไม่มีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสเดงกีในอีก ๓ สายพันธุ์ที่เหลือหรือมีภูมิคุ้มกันต่อสายพันธุ์อื่นเพียงชั่วคราว โดยอาการของโรคไข้เลือดออกจะทวีความรุนแรงขึ้นในการเป็นไข้เลือดออกครั้งที่ ๒, ๓ หรือ ๔

การป้องกัน ไข้เลือดออกมีวิธีการอย่างไร?

- ป้องกันตนเองไม่ให้ยุงกัด เช่น การทายากันยุง สวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว และสวมถุงเท้า หรือการใส่เสื้อผ้าที่มีการเคลือบสารกันยุง
- ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารป้องกันยุง (Mosquito repellents) ที่มีส่วนผสมของสาร DEET เพื่อป้องกันยุง
- กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย โดยเฉพาะบริเวณน้ำนิ่งและน้ำขัง ทั้งในและรอบบริเวณบ้าน ใช้ฝาปิดครอบภาชนะหรือถังขยะ
- ปิดหน้าต่างไม่ให้ยุงเข้า ติดมุ้งลวดที่ประตู หรือนอนในมุ้งลวดเพื่อกันยุง
- การฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เลือดออก ๔ สายพันธุ์ ชนิดใหม่ (New ๔ serotype dengue fever vaccine) ซึ่งเป็นวัคซีนป้องกันไวรัสเดงกีรุ่นล่าสุดที่ถูกพัฒนาให้สามารถป้องกันได้ครอบคลุมทั้ง ๔ สายพันธุ์ โดยสามารถเข้ารับการฉีดได้ตั้งแต่อายุ ๔ ปีขึ้นไป ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันร่างกายเป็นปกติ รวมถึงคุณพ่อคุณแม่ ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุตั้งแต่ ๔ ปี ขึ้นไป สามารถพาบุตรหลานและทุกคนในครอบครัวเข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เลือดออกได้ที่โรงพยาบาลทุกแห่งที่มีวัคซีนไว้คอยบริการ